

1970 3

MEMORIE VAN TOELICHTING

§ 1. Reeds geruime tijd geeft de gang van zaken op bestuurlijk terrein in de gemeente Finsterwolde reden tot ernstige bezorgdheid.

Was vóór 1946 de houding van de communistische leden der bestuurscolleges in die gemeente nog zo, dat een redelijk overleg omtrent de behartiging van de belangen der gemeente in het algemeen op normale wijze kon worden gevoerd, sedertdien is de houding van deze leden allengs zodanig gewijzigd, dat van een normaal overleg of van een redelijke behartiging van deze belangen niet meer kan worden gesproken, en dat geleidelijk de plaats van de gemeente als onderdeel van onze staatsorde uit het oog is verloren. Zij schromen niet bij de uitoefening van hun functie een politiek te volgen, welke duidelijk aantoon, dat zij zich van de Nederlandse opvattingen hebben losgemaakt en kennelijk beogen het wettig gezag en het gezag der wet te ondermijnen.

Is de opmerking van deze zijde in openbare raadsvergadering tegenover de Voorzitter, dat met personen van zijn slag zal worden afgezekend, zodra de arbeidersklasse in Nederland, evenals in China, het heft in handen neemt, een typisch symptoom van de morele druk, welke op de gehele bevolking wordt gelegd, bepaaldelijk de ambtenaren worden — hetgeen door hun rechtstreeks ondergeschikte positie wordt vergemakkelijkt — onder sterke pressie gezet en met ontslag bedreigd, indien zij niet bereid blijken overeenkomstig de wil van de wethouders, ook als die in strijd is met wettelijke voorschriften, te handelen.

Een typisch voorbeeld moge dit illustreren. De gemeentelijke instelling voor sociale zaken besloot ter gelegenheid van een staking, die nogal wat stof heeft doen opwaaien, tot het doen van een uitkering aan de stakers, zulks in strijd met de terzake geldende voorschriften. De Kroon vond in dit ontoelaatbaar optreden van het bestuur der instelling aanleiding tot ingrijpen; de besluiten van de raad tot benoeming van enige bestuursleden werden geschorst. Vervolgens kwam het bestuur der voormelde instelling, voor zover in functie, opnieuw bijeen, en trok het besluit tot uitkering van de stakers in. Hierna wendde een der wethouders zich tot de secretaris-penningmeester van de instelling en vroeg hem, wat hij van plan was te doen. De secretaris-penningmeester antwoordde, dat hij na het laatst bedoelde besluit niet tot het uitkeren van gelden zou overgaan, waarop de wethouder hem voorwierp, dat hij dan een wettig besluit der instelling voor sociale zaken ging saboteren, waartegen maatregelen zouden worden getroffen. Pressie, aldus de wethouder, is op de ambtenaar niet uitgeoefend; er is alleen tegen hem gezegd, dat de consequenties voor hem waren. Nadat het bestuur van de gemeentelijke instelling voor sociale zaken weder voltallig was, is vervolgens aan de secretaris-penningmeester op grond van zijn weergegeven houding ongevraagd ontslag verleend. Daarop is een hernieuwd ingrijpen der Kroon gevolgd.

Men zou kunnen menen, dat het hier ging om een ongelukkig incidenteel besluit, of dat het bestuur van de gemeentelijke instelling voor sociale zaken heeft gehandeld zonder instemming van de normale bestuursorganen. Doch van een en ander is helaas geen sprake. Blijkens de debatten in de raad stelt dit college zich volledig achter de meerderheid van het bestuur der instelling; in een gemeente als Finsterwolde zijn het veelal dezelfde personen, die in de raad, het college van burgemeester en wethouders en het voormeld bestuur de beslissing in handen hebben, en voor zover zulks niet het geval is, vindt hun optreden geheel gecoördineerd plaats. Naast het zo juist uitvoerig weergegevene zouden vele andere voorbeelden kunnen worden genoemd.

Een tweetal daarvan worden hierna in het kort nog vermeld.

De ambtenaar, belast met de werkloosheidszorg, die — dit zij terloops opgemerkt — in November 1948 als lid van de C.P.N., afdeling Finsterwolde, had bedankt, werd met ingang van 15 Juli 1949 ontslagen, uit overweging, dat gedurende de zomer- en herfstmaanden de werkloosheid doorgaans van zó geringe omvang is, dat het niet verantwoord zou zijn het dienstverband (arbeidscontract) te doen voortduren.

Reeds bij het verlenen van dit ontslag bleek echter, dat de communistische fractie van mening was, dat de ontslagene in zijn ambtelijke functie niet voldoende „plooibaar” was. Met ingang van het winterseizoen werd dan ook in zijn plaats een vrouwelijke kracht van 22 jaar benoemd, van wie kan worden verwacht, dat zij alle

haar van de zijde der partij gegeven opdrachten zonder aarzeling zal uitvoeren.

In verband met formele bezwaren werden deze besluiten door de Kroon geschorst.

Het behoeft geen verwondering te wekken, dat ook de wijze, waarop de controleur voor de uitvoering der overbruggingsuitkerings- en sociale bijstandregeling zijn taak verrichtte — hij signaleerde tal van fraudegevallen, waarin werklozen door het verstrekken van onjuiste gegevens een inkomen toucheerden, dat uitging boven het normale weekloon van een arbeider — de instemming der communistische leden niet kon wegdragen.

De betrokken wethouder bleek zich onvoorwaardelijk achter de fraudeurs te plaatsen, hetgeen tot gevolg had, dat verschillende arbeiders, die zich door de houding van „hun” wethouder gedekt gevoelden, in hun houding ten aanzien van het verstrekken van onjuiste gegevens omtrent gezinsinkomsten volhardden, met alle gevolgen van dien.

Teneinde het contrôle-apparaat voor de onverantwoordelijke elementen onder de arbeiders meer aanvaardbaar te maken, moest ook deze ambtenaar aan den lijve ondervinden, dat, zoals reeds meer-malen door de betrokken wethouder was opgemerkt, „zijn fractie met haar vijanden weet af te rekenen”.

Ondanks felle protesten van de minderheid van de leden van de gemeenteraad werd dan ook besloten de controleur te ontslaan (raadsbesluit van 31 October 1949).

Zoals uit het vorenstaande is gebleken, heeft de sociale zorg in de gemeente Finsterwolde de bijzondere belangstelling van de communistische fractie. Dit zou op zichzelf zijn toe te juichen, ware het niet, dat men deze zorg in de praktijk meent te moeten effectueren met negatie van de terzake geldende voorschriften en van de financiële belangen der gemeente.

De communistische gezagsdragers schromen niet, welbewust en systematisch, wettelijke en andere voorschriften te negeren en een onjuiste toepassing daarvan te sanctionneren; ambtenaren, die niet bereid zijn in deze geest mede te werken moeten daarvan de consequentie aanvaarden.

Het is duidelijk, dat de wijze, waarop het bestuur der gemeente wordt uitgeoefend, ook bij de gemeentenaren het gezag van de overheid en de eerbied voor de wet in ernstige mate afbreuk doet.

Zou het in de gemeente Finsterwolde aangewezen zijn, dat het gemeentebestuur een beleid voert, dat beoogt de bestaande tegenstellingen tussen de beide hoofdgroepen der bevolking zoveel mogelijk te overbruggen, de communistische leden laten geen gelegenheid voorbijgaan om deze tegenstellingen zoveel mogelijk toe te spitsen en elke activiteit, welke tot betere verhoudingen en tot een juister begrip tussen de verschillende bevolkingsgroepen zou kunnen leiden, onmogelijk te maken.

Ook bij de verdeling van woonruimte speelt de tegen de minderheid der bevolking gerichte bewust vijandige politiek een belangrijke rol.

Toepassing van deze politiek werd aanvankelijk bemoeilijkt, omdat de commissie van advies, bedoeld in artikel 8 der Woonruimtetwet 1947, oorspronkelijk niet geheel uit communistisch gezinden bestond, waardoor, bij niet-eenstemmigheid de door vordering van woonruimte getroffen beroep op Gedeputeerde Staten had.

Aan dit „bezwaar” werd een einde gemaakt, door de niet-communistische leden de commissie alsnog door communistisch gezinden te vervangen.

Typerend voor de wijze, waarop de wethouders van deze vorderingsbevoegdheid van het college in de praktijk gebruik maken, is de motivering van een vordering met de opmerking, dat men „niet bereid is een reactionnaire boer, die achter de regering staat, ter wille te zijn”, ook al zouden hierdoor, zoals in het betreffende geval, tevens de belangen van een landarbeider gediend zijn. Als daarop de Voorzitter op het onzakelijke van dit beoog wijst, wordt hem tegengeworpen: „de klassenstrijd is bij U begraven, maar bij ons niet”.

Het is niet te verwonderen, dat op deze wijze en in zulk een sfeer bij het getroffen deel der bevolking der gemeente het gevoel heerst van te leven in een staat van volslagen rechteloosheid.

§ 2. De Regering meent in het voorgaande op overtuigende wijze te hebben aangetoond, dat te Finsterwolde het bestuur der gemeente gevoerd wordt op een wijze, welke niet langer geduld kan worden. Op stelselmatige wijze misbruikt de meerderheid van de raad en van het college van burgemeester en wethouders haar positie om politieke tegenstanders het leven ondraaglijk te maken. Er is een verstikkende sfeer ontstaan, tengevolge waarvan elk gezond initiatief de kop wordt ingedrukt. Belangrijker dan de feiten is in dit opzicht de achtergrond, waartegen deze zich afspelen. Een achtergrond van stelselmatige negatie van de beginselen van objectiviteit, eerbied voor de menselijke persoonlijkheid, loyaliteit tegenover de minderheid.

Kortom: de tastbare feiten zijn symptomen van een opvatting van de bestuurstaak, welke met de beginselen van behoorlijk bestuur naar Nederlandse begrippen in lijnrechte strijd geacht moeten worden. Zoals reeds in het eerste deel dezer memorie tot uiting kwam, zit geen andere bedoeling voor dan het bestaande gezag systematisch af te breken en te ondermijnen. Ambtenaren, die de hand houden aan de wettelijke voorschriften, worden herhaaldelijk bedreigd en, indien zich daartoe een formele mogelijkheid voordoet, van hun functie ontheven. In het stelselmatig streven om proselieten te maken ontziet men zich niet een van elke objectiviteit gespeend beleid te voeren en te trachten de burgemeester en andere niet-communistische personen, met overheidsgezag bekleed, wanneer zij zich niet wensen te voegen naar de eisen der communistische inwoners, te intimideren en te vernederen. Dat men hiermede tot dusver niet meer succes heeft gehad, is voor een groot deel te danken aan het koelbloedig en beleidvol optreden van burgemeester Tuin en zijn medewerkers. De Regering brengt te dezer plaatse gaarne hulde aan de wijze, waarop genoemde burgemeester zich van zijn taak gekweten heeft. Door zijn voorbeeld gesterkt, hebben ook zijn medewerkers niet toegegeven aan de op hen uitgeoefende druk. Dit neemt echter niet weg, dat de situatie steeds minder houdbaar wordt en de belangen der gemeente als gemeenschap van alle burgers in hoge mate worden geschaad.

Bij een ziekteproces als zich in staatkundige zin in Finsterwolde vertoont, kan alleen een radicaal ingrijpen uitkomst bieden.

Het behoeft dan ook geen verwondering te wekken, dat Gedeputeerde Staten van Groningen aan de ondergetekende hebben voorgesteld met toepassing van artikel 146, vierde lid, der Grondwet de raad en het college van burgemeester en wethouders van hun bevoegdheden te ontheffen en de burgemeester de betrokken gemeentelijke bevoegdheden te doen uitoefenen.

Gedeputeerde Staten van Groningen betoogden daarbij, dat de wijze, waarop in de laatste jaren het bestuur in de gemeente Finsterwolde wordt gevoerd, overduidelijk oplevert een „grovelijk verwaar-

lozen van de regeling en het bestuur van de huishouding der gemeente”, als omschreven in artikel 146, vierde lid, der Grondwet.

De Regering heeft zich nauwkeurig rekenschap gegeven van de vraag, of genoemde bepaling, waar een situatie als zich te Finsterwolde voordoet, de grondwetgever in 1887 uiteraard niet voor ogen stond, een ingrijpen als voorgesteld toelaat. Zij is na zorgvuldige overweging van de strekking van het voorschrift tot de conclusie gekomen, dat het in het licht der huidige verhoudingen staatsrechtelijk ten volle verantwoord is artikel 146, vierde lid, der Grondwet mede toe te passen in de gevallen, waarin een gemeentebestuur stelselmatig in strijd handelt met de beginselen van behoorlijk bestuur.

De hierboven gerelateerde feiten en omstandigheden, welke zich in de gemeente Finsterwolde voordoen, vormen daartoe voor iedere objectieve beoordeelaar een voldoende duidelijke grondslag. Zij leveren op een stelselmatige negatie van de beginselen van behoorlijk bestuur.

De Regering acht het dan ook met Gedeputeerde Staten van Groningen noodzakelijk, dat de mogelijkheid, welke de Grondwet in artikel 146, vierde lid, biedt, wordt benut om aan de geschetste wan-toestanden in Finsterwolde een einde te maken. Zij roept daartoe de vereiste medewerking van de Staten-Generaal in, in de stellige overtuiging, dat de Volksvertegenwoordiging met haar van mening zal zijn, dat hier inderdaad aanleiding tot ingrijpen bestaat en langer stilzitten niet verantwoord is. De Grondwet doet de wetgever het middel aan de hand om dit gemeentebestuur op zij te zetten. Gebruik van dit middel acht de Regering hier onvermijdelijk.

Het hierbij aangeboden ontwerp van wet is in gelijke zin opgezet als de wet van 29 December 1933, *Staatsblad* no. 770, inzake de gemeente Beerta, en de wet van 23 November 1946 (*Staatsblad* G 327) tot voorziening in het bestuur van de gemeente Opsterland en behoeft naar het de ondergetekende voorkomt, voor wat de artikelen betreft, geen nadere toelichting.

De Minister van Binnenlandse Zaken a.i.,

J. R. H. VAN SCHAIK.

